

Comèdia famosa de la Gloriosa Verge i Màrtir Santa Bàrbara

Preàmbul

Argument

Textos

Representació del 1982

Sortir

Francesc Vicent Garcia, com a comediògraf ens deixà escrita una sola obra: la Comèdia de Santa Bàrbara. És un drama hagiogràfic a l'estil de les comèdies de sants de la Castella medieval. Hi intervenen quaranta-cinc personatges i un grup de cantaires. És, segons els entesos, l'exponent més rellevant del teatre català a l'època del barroc. Consta de tres parts o jornades, encara que, dissortadament, el final de la tercera jornada és va perdre. En el lloc precís una nota ens ho indica: "Fins aquí lo autor". Malgrat això, un anònim escriptor, bon coneixedor de l'obra, reconstruí el text extraviat i enllestí la comèdia tal i com avui la tenim. Mitjançant personatges al·legòrics (abstractes), s'escenifica la confrontació del bé i del mal. El bé es representat per l'expansió del cristianisme, personificada per la jove Bàrbara. El mal és la ferotge persecució dels que es proclamen cristians i és encarnat per l'Emperador romà. La trama transcorre durant la vida mortal de Bàrbara: la conversió, la persecució i el martiri. Entremig d'aquesta temàtica tan transcendent prou sovint hi apareixen passatges burlescs i festius que proporcionen a l'obra un toc de comicitat, gairebé sempre protagonitzats per les intervencions dels criats.

Francesc Vicent Garcia, versemblantment, va compondre aquesta peça dramàtica en vers, en ocasió de celebrar-se la solemne inauguració de la sumptuosa capella que ell mateix feu construir en honor a Santa Bàrbara dins del temple de Vallfogona de Riucorb. Era el 16 de maig de l'any 1617, quan ell era el rector de la parròquia, tal com ens ho acredita una làpida redactada en llatí encara existent en l'interior de l'església. Avui d'aquell històric monument només en resten vestigis del [frontis renaixentista](#). Però Santa Bàrbara, després de gairebé quatre segles, encara continua essent venerada com a patrona del poble de Vallfogona.

L'ARGUMENT

L'obra es basa en la vida i martiri de Santa Bàrbara. L'acció se situa a una ciutat (Nicomèdia?) de la part oriental de l'Imperi Romà, en temps de l'Emperador Maximí (a. 235-238), època d'una despietada persecució de la comunitat cristiana. Bàrbara és la filla d'un benestant i influent patrici anomenat Diòscor. Personatge autoritari i gelós de la bellesa de la seva filla. Fa construir una torre en el seu palau per mantenir-la aïllada de la munió de pretenents. Bàrbara abandona la idolatria imperant i es converteix al cristianisme, conscient que haurà de suportar el menyspreu del seu entorn social. Un centurió de l'exèrcit de l'imperi romà, de nom Hipòlit, s'enamora perdudament de la formosa Bàrbara. Els seus èxits militars han estat tant preeminents que han merescut la més alta distinció per part de l'Emperador, qui li ofereix en recompensa pels seus brillants serveis complimentar qualsevol desig que ell manifesti. Aprofitant l'avinentesa Hipòlit demana la mà de la jove Bàrbara, que li es concedida i a més se'l nomena president d'Alexandria i més endavant rei d'Armènia. El pare de la jove veu en molt bons ulls aquest maridatge, Bàrbara emperò, no accedeix als desitjos de l'ínclit pretenent. Ella es mostra reticent perquè s'ha convertit a la fe cristiana i amb la decisió de guardar virginitat perpètua. Això enfurisma de tal manera el seu progenitor qui arriba a amenaçar-la que si no es retracta ell mateix la denunciarà. Aquesta situació comportarà a la bella donzella una cruel tortura fins a la mort, ella no obstant, perseverarà proclamant la fe cristiana. La condemna és terrible: se l'assota, se la passeja nua pels carrers, li colpegen el cap, l'esgarrinxen el cos amb garfis, la socarren amb atxes enceses, li tallen els pits... i finalment la degollen. En aquest moment cau un llamp que fulmina el pare i els botxins.

La considerable extensió de l'obra condiciona que no sigui pertinent de reproduir-la

Íntegrament en aquesta mostra, emperò, per exemplificar poc o molt aquesta referència, n'he seleccionat uns quants fragments. Sorpren d'observar la gran varietat de mètrica emprada per l'autor.

Hipòlit, fermament enamorat de Bàrbara, es plany del seu amor no correspost davant del seu criat Gonçalo

Hipòlit

Ja temps seria, amor que en ta audiència
se despedís ma llastimosa causa,
que posada en olvit ha tant que dura,
i condemnasses a tenir clemència
de mes penes a aquella que les causa,
o ab la vida finís ma desventura.
I vós, serena i pura,
llum d'esta vida llastimosa i trista,
¿com sofriu que entre'ls raigs de vostra vista
i d'esta que us adora,
lo núvol del desdeny s'hi pos, senyora?
No tan prest eixos ulls, Bàrbara mia,
mirats una vegada per miracle,
ma voluntat lliberta cautivaren,
quan ab sobrat contento i alegria,
sens que l'ànima mia es obstacle,
totes les tres potències se us donaren.
Però molt poc duraren
los goigs de veure-us l'ànima rendida,
sacrificada a vòstron gust ma vida,
puix que tanta cruesa
ha tret ja, de la dita, a la bellesa.
Ai desdixat de mi! ¿Qui mai creguera
que, entre les flors de vista tan graciosa,
serpent tan verinosa s'amagara.
I que la més florida primavera,
en lo ser inclement i rigorosa,
al més gelat hivern atràs deixara.
Ni qui jamás pensara

més agradable me resolc que era
aquella celestial per qui suspiro,
en l'hivern, ont lograr-la mai espero;
que's convertí en cristall i pedra dura.
Tota diversa i canviada miro
la vida que algun temps felíç; passava
ans que ma llibertat fóra perduda.
A plorar mes desdixes me retiro
les hores que aleshores m'empleava
en véurer ma alegria entretinguda.
No hi ha mal que no acuda
al lloc tenia abans son bé contrari;
i en est pesar tan vari,
en què del tot mon cor sol trasmudar-se,
mon sofriment més ferm volgué restar-se
sense parir mudança;
mes ja, com més no pot, en terra's llança.
En terra's llança vostres belles plantes;
mes puix lo lloc ditxós que les sustenta
és cel, no's llança en terra, al cel se'n puja.
Si no l'admeten ses esferes santes,
no serà la caiguda violenta,
ans caurà convertit en mansa pluja;
que lo vapor que puja
del cor enamorat a ma afligida
vista, a llàgrimes moltes la convida,
ab tan copioses venes,
que a un mar de gràcies corren rius de penes.
*Se'n va Hipòlit i mentrestant el seu criat
Gonçalo cavil.la...*

Gonçalo

És mon amo una persona
tan cortesa i comedida,
que a qui li lleva la vida
l'ànima apar que li dóna.
I semblant ab etern plor
mil llàgrimes cada dia,
molt satisfet restaria
ab sols collir una flor.
Tinc-li llàstima al pobràs;
perquè, sens dubte'l figuro
que suc vol tràurer d'un suro,

que la neu d'aqueix pit m'abrasaria
i a força de mon foc mai se fondria?
O estranya agridulçura!
Gust infinit i pena sens mesura!
Si de la regalada primavera,
que vui de festa està, les gales miro
i'ls esmalts i matisos considero,

per continuar la lectura

foc d'un caramell de glaç.
Màrtir d'una dama és
tan seca i desamorada,
que l'ofèn, cansa i enfada
lo que obliga a les demás.
Per dir-ho ab resolució,
puix que tant en va treballa,
civada mereix, i palla.

Hipòlit galanteja i manifesta el seu amor a la gentil patrícia Bàrbara

Hipòlit

I amor ma llengua interprete
suplint los defectes d'ella.
¿Possible és, Bàrbara fera,
que, en eix pit tan delicat,
guarnit estiga i guardat
un cor de pedra foguera?
Mes no és possible que ho sia,
major duresa manté,
que ab los acers de ma fe
centelles d'amor trauria.
Ofensa fundau i agravi
de ma extremada afició.
Done'm vostra perfecció
lo modo del desagravi.
Que si jo ab aquesta vida
mon amor pogués finir,
sols per deixar-vos d'amar
de mi seria homicida.
Pero tinc molta certesa
que al reine obscur de l'olvit
me'n portaria esculpit
l'ídol d'aqueixa bellesa.
I ab tan estranya vehemència
ses gràcies contemplaria,
que de l'infern me trauria
al cel de vostra presència.
Vaja, doncs, puix d'eixa cara
la vista mon cor serena,
traga l'ànima de pena
alguna raó dolça i clara.

Mirau ma llealtat que se us presenta
abonada ab censura rigorosa,
per verdadera axí com atrevida.
Ab sols mirar-la quedarà contenta,
ab desdenyar-la restarà queixosa:
que un girar d'ull li lleva o dóna vida.

Bàrbara

Ab pensament d'evitar
eixa pena, altres vegades,
a raons tan excusades
oïdos volguí donar,
quan tot l'infern que heveu dit,
acompanyat de ses fúries
vinguessen a fer-me injúries,
no'm darien tal despit.
No vull dir, ni'l cel permeta,
que per ma ocasió hi aneu;

Sola una paraula sia
tot mon mal, o tot mon bé,
premi, si us serveix ma fe,
o càstig, si us agravia.
Mirant vostra bellesa sobrehumana
de vista's perd del tot naturalesa,
que no és la perfecció d'eixa bellesa
per una sort tan curta com la humana.
Als raigs d'aqueixa vista soberana
me transformo en sa pròpia gentilesa,
que amor m'igual a tan suprema
altesa,
obligat de la fe que en sa llei mana.

envie-us l'altíssim Déu
un raig de sa llum perfeta.
Pero dic que una donzella,
entre una legió infernal,
més segura esta de mal
que ab un home agradat d'ella.
I per ço l'etern espòs,
que mon bé i honor recata,
dins d'una torre de plata
me dóna traça que'm pos.

per continuar la lectura

**L'Emperador volent premiar el centurió Hipòlit per les seves
destacades gestes militars li diu que demani tot allò que vulgui que
li ho concedirà. Hipòlit requereix la mà de
Bàrbara. L'Emperador concedeix el seu desig i a més, "perquè
quedi ben premiat", el nomena president de Alexandria .**

Emperador

Ja rei, si heveu de fer gremi
de privats i afavorits,
feu que'ls mèrits exquisits
d'Hipòlit tinguen son premi.

Príncep

A son franc arbitre's dóna
que tot lo que vulla's faça.
I encara no li don massa,
puix que li dec la corona.

Emperador

Així vostra monarquia,
príncep, se dilatarà.

Hipòlit

Així també's lograrà,
gran senyor, la ditxa mia.

Príncep

Doncs, que demaneu vos mano
lo que vós estimeu més.

Hipòlit

Excessiu lo premi és,
senyor, que postrat demano.

S'agenolla.

Príncep

Alçau-vos, i sens recel,
demana.

per continuar la lectura

Hipòlit

Això'm confon.
Molt més val que tot lo món,
que és una prenda del cel.
Per ella mon cor s'aflig.

Príncep

Demana lo que vullau.

Hipòlit

Puix eixa opció me donau,
Bàrbara és lo meu desig.
Ella fonc ma llum i guia
en quantes coses he obrat.
D'ella estic enamorat.

Príncep

Puix Bàrbara vostra sia.
I per sustentar tal prenda
ab fausto extraordinari,
del diner de mon erari
podreu fer famosa renda.

Emperador

I jo també de part mia,
perquè quede ben premiat,
vull que sia nomenat
president d' Alexandria.

Hipòlit visita el pare de Bàrbara i li lliura la carta de l'Emperador on consta la concessió de la mà de la seva filla. Diòscor ho veu amb molt bons ulls, però ella no accepta la proposició. La perseverància en la seva fe religiosa fa enfurismar el seu pare qui l'amenaça de mort si no es retracta de les seves creences.

Ixen Diòscoro i Bàrbara.

Diòscoro

¿Possible és, Bàrbara, mia,
que pogué la mia ausència
causar-vos tan gran dolència
i tan gran melancolia?
Pres, filla, em teniu ací
i ab tot que pres me trob bé,
ab vos me composaré
ab mil joies que us portí.
Usau-les sens més porfies,
i aclariu la soledat
d'aqueix sol ennuolat
que fa més cansats mos dies.
Basta l'haver fins ací
amagat eixa ma bella
a tants que l'estimen a ella
més que a son estat i a si.
I perquè de mi no's crega
que desitjo violentar-vos,
vos pròpria podreu triar-vos
lo que millor vos parega.
Feu-ne de tots un ditxós,
alegrau aquestes canes,
que gràcies tan soberanes
no són per a sola vós.
Eixa bellesa tan rara
los déus volgueren formar
perquè a algú hagués d' alegrar
i no perquè a tants matara.
Digau, a qui preteneu,
Bàrbara de mes entranyes?

Bàrbara

Ab paraules tan estranyes,
pare, mon cor ofeneu.

Diòscoro

Prou més ofès restaria
jo si no m'imaginàs .
que s'ha de fòndrer lo glaç
d'eix cor tan fer algun dia.
Mes deixem aquest enfado
i parlem un poc de l'obra.

Bàrbara.

Lindament d'aquí's descobre

Gonçalo

Que? Mala cosa!
Digues-me l'impediment
ans que lo tracte's concloga.

Agripina

Porfiri és.

Porfiri (criat)

És veritat.

Gonçalo

Vaia, ja entenc la tramoia.
Però dels dos podràs ser,
que, en fi, no seràs tu sola
dona comuna de dos.

Porfiri

Si per un no serà bona,
com vols tu que a dos servesca?

Gonçalo

Tal qual farà lo que moltes.

Diòscoro

Tan suspesa, amada filla?

Hipòlit

de la torre'l desenfado.
Foren los mestres molt destres.

Diòscoro
Sí, però mal proceïren,
puix mos ordes no obeïren.

Bàrbara.
No està la culpa en los mestres.

Diòscoro
¿Qui en casa féu tal excés
de manar que més de dos
fossen les finestres? Vós?

Bàrbara.
Jo maní que fossen tres,
no oculto la veritat
quan n'alcanço tanta glòria.
Tres ne fiu fer en memòria
de la Santa Trinitat.

Diòscoro
Ara més me suspeneu.
És enigma?

Bàrbara.
Enigma? No.
Verdadera religió és d'adorar un sol
Déu.

Diòscoro
Traïdora, infame, villana,
que per a matar-me vius,
com eixes blasfèmies dius?

Bàrbara.
Pare, jo só cristiana,
I'l ser-ho és ditxa i no mengua.

Porfiri (criat)
Hipòlit, senyor, ve entrant.

Diòscoro
Si't sento més blasfemant,
he de tallar- te la llengua.

Ixen Hipòlit i Gonçalo.

Tan absorta, amada esposa?

Diòscoro
Lo Cèsar no us fa favor?
Hipòlit no us enamora?

Bàrbara
Està l'ànima suspesa
ab inhumanes congoixes,
i per açò no podia
tornar alguna resposta.

Diòscoro
Que podrà donar-vos pena?

A part.

Ací mon torment renova.

Hipòlit
Ja sé que són pocs mos mèrits
per alcançar tal corona,
però, l'efecte?

Bàrbara
És cansar-se, lo parlar-me d'eixes
coses
Jo no he de casar-me.

Diòscoro
Filla, com tan superba te mostres,
que no vulles obeir-me?

Bàrbara
Estic ja, en unió més dolça,
casada.

Diòscoro
Ai tal cosa! Ab qui?

Bàrbara
Ab Cristo, rei de la Glòria.

Diòscoro
Has de morir a l'instant.
Trau la daga.
Villana, infame, traïdora.
Esta daga ha d'escampar

Hipòlit

Com a embaixador del Cèsar,
i més com a cosa pròpia,
m'he pres aquesta llicència
de venir a casa vostra,

A Diòscoro.

senyor, per vostre criat.

A Bàrbara.

I per vostre esclau, senyora.

Diòscoro

Ditxa és que'm façau mercè.

Hipòlit, a Diòscoro.

Aquesta carta desclosa
de l'emperador que entrego,

A la santa.

per vós és i a vós vos dóna
lo cor, lo que puga i valga.

Bàrbara

Aqueix present poc m'importa.

Diòscoro

Venero la carta augusta
i llijo en esta forma:

Llig.

«A les heroiques hassanyes d'Hipòlit
he assenyalat per premi lo que ningú
millor que ell pot merèixer, si se pot
merèixer. Bàrbara ha de ser sa esposa.
No dubto aplaudirà l'elecció, lo que jo
mano,
puix ab los puestos en que l'ocupo,
s'honrarà vostra casa. Lo Cèsar.»

Diòscoro

Donau-me, Hipòlit, los braços,
creixent a ma casa glories.

Hipòlit

Los braços, pare, i la vida.

Diòscoro

Estimo acció tan heroica.

la sang que tant me deshonra.

Hipòlit

Per a quan és la pietat?

Diòscoro

No la mereix.

Hipòlit

Si no torna a dir-ho, mereix perdó.

Bàrbara

Jo só cristiana.

Porfiri

Tothora la mirí tan porfiada.

Diòscoro

Muira.

Hipòlit

Apartau-vos, senyora,
anau-vos-ne a vostre quarto.

Se'n va Bàrbara.

I vós, senyor, esta volta
per mi haveu de perdonar-la.

Diòscoro

Mònstruo cruel com m'afrontes!
Per vós, senyor, ho faré.
Vaig-me'n a sentir-ho.

Gonçalo

Borra! Quins estan!

Hipòlit

I jo'l que hi sento,
ho publico en esta forma:
Que cegament, amor, a tu'm dedico!
Que cautament procuro l'apartar-me!
I sens poder del tot determinar-me,
avorrint-me en tes ares sacrifico.
Que fàcilment a idolatrar m'aplico!
Però veent en ma secta menysprear-me,
ni acabo d'adorar ni d'ausentar-me;
d'una part destruesc, d'altra edifico.

Filla, dóna-li la mà,
que vui has de ser sa esposa.

Gonçalo
Mon cor també s'acomoda.

Agripina (criada)
Lo, cert, bé seria tua,
sinó que...

per continuar la

lectura

Com, amor, tant incendi en mi
fomentes,
per qui contra mos déus pretén fer
guerra?
Molt és Bàrbara aquella de qui'm
queixo.
Mes ja, amor, sens propòsit
m'atormentes,
que amb l'odi just que d'ella me
desterra,
per un crucificat mos déus no deixo.

**A l'obra no hi manquen
espurnes d'humor...**

Diòscoro
Que bé que emplea'l camí
qui arriba feliç al centre!
Per tenir més gust me n'entro
per divertir-me al jardí.

Porfiri (criat)
A mi tot lo gust m'enaigua
lo que t'alegra lo cor.
¿Que gust clara un sortidor
que no llança si no és aigua?
Si vols que jo en lo jardí
molt m'entretenga i alegre,
sia blanc o sia negre,
fes-hi un sorti or de vi.
Ditxoses aquelles taules
en que's multipliquen llums,
que quan lo cap no té fums,
calor falta a les paraules.

La Comèdia en escena

El dia 28 d'agost de l'any 1982, a Vallfogona de Riucorb hi hagué un esdeveniment insòlit. Al capvespre, a la plaça de l'església (el pati) es va reviuere un esplendorós espectacle medieval. Es reposà la *Comèdia famosa de la Gloriosa Santa Bàrbara Verge i Màrtir*, després de 365 anys de la primera representació.

Se celebrava el IV Centenari del naixement de Francesc Vicent Garcia. Entre els nombrosos actes organitzats destacà aquesta excepcional reposició de la *Comèdia*. L'Escola Municipal d'Art Dramàtic de Tarragona sota la direcció de Pere Salabert i Josep-Anton Codina van aconseguir un encertat muntatge escènic a l'aire lliure i una destacada interpretació. Alumnes de l'Aula de cant del Conservatori de Música de la Diputació de Tarragona van interpretar els temes musicals.

Jo mateix vaig poder ser espectador privilegiat d'aquella històrica representació i a l'ensems hi vaig poder enregistrar unes transparències nocturnes que tot seguit es poden contemplar.

Anunci que es creà per a propagar la reposició de la Comèdia de Santa Bàrbara

